

Михайло Падура. ЙОГО СПРАВА ПРИНЕСЕ СВОЇ ПЛОДИ ЩОЙНО ЧЕРЕЗ РОКИ

(До 270-ліття від дня народження проф. Юрія Хмеля)

Юрій Хмель (*Georgius Chmel*) народився 31 березня 1747 року у Тешині (Сілезія, тепер Чехія). Три роки навчався у початковій школі, потім у латинській школі при монастирі єзуїтів, а від 1764 року протягом двадцяти років навчався у Відні, в основному в університеті, де шукав щастя на філософії, трохи на теології, а також на філології. Від 1770 року коло його зацікавлень різко змінюється: він присвячує себе медицині, яку вивчав протягом 8 років. Як талановитий студент, Хмель привернув на себе увагу Йоганна Вольштайна (1738–1820), свого земляка із Сілезії і першої особи в імперії з питань тогочасної ветеринарної науки. За рекомендацією Вольштайна Юрій Хмель нарешті зайнявся ветеринарією, яку в 1781–1784 роках старанно вивчав у Віденській ветеринарній школі.

Мав великий хист до мов і володів німецькою, чеською, польською, латинською, французькою і трохи англійською. Любив подорожі, з метою ботанічних досліджень обходив усю Верхню Сілезію, Моравію, Нижню і Верхню Австрію, Штирію, відвідав соляні копальні, залізоробні підприємства. Відповідно до цісарського декрету від 23 червня 1784 року „був призначений публічним викладачем ветеринарії у Львові з місячною платнею у 600 гульденів” і очолив кафедру ветеринарії (заразних хвороб тварин), якою керував понад 20 років аж до самої смерті, яка сталася у Львові 23 грудня 1805 року.

Юрій Хмель – перший доктор і перший професор ветеринарної медицини у Львові і в Україні – видатний вчений львівської ветеринарної школи. Був спеціалістом у ділянці фармакології, епізоотології, фізіології та хірургії. Відзначався надзвичайною працьовитістю, глибокими знаннями, був людиною високої духовної культури. Приїхавши до Львова, з великим запалом узявся до наукової праці, привіз з Відня багато книжок, різних медичних та ветеринарних інструментів. Є першим львівським автором, з-під пера якого вийшли перші ветеринарні праці. В 1786 і 1787 роках у Львові з’явився спочатку німецькою, а потім польською мовою його відомий трактат „Про мотилицю (фасціольоз) серед великої рогатої худоби та овець у Галичині”. Ця праця була дуже актуальною, бо саме тоді у Галичині масово лютував фасціольоз. За цю книжку, 500 примірників якої було розповсюджено у Галичині, Юрій Хмель дістав як нагороду 50 дукатів золотом на основі цісарського декрету. Через два роки вийшла у світ друга праця Юрія Хмеля під назвою „Про споживання м’яса здорових і хворих тварин, а також про загальні симптоми хвороб, що найчастіше зустрічаються серед рогатої худоби, овець та свиней як на живому, так і на мертвому тілі”.

Проф. Юрію Хмелю належить також думка про заснування у Львові ветеринарної лікарні (1788). На жаль, звернення дирекції медичного факультету до Галицької губернської адміністрації про виділення коштів на таку лікарню було відхилене через фінансову скруту.

Авторитет Юрія Хмеля у науковому світі Львова постійно зростав: 20 серпня 1785 року йому надано звання доктора ветеринарії, у цьому ж році він став надзвичайним професором із ветеринарної медицини; 1787 року він був призначений нотарем медичного факультету, що було третьою сходинкою у службовій кар'єрі в університеті, після ректора і декана. Від 1790 року він займав посаду президента Товариства львівських хірургів. Правда, до усіх титулів Юрія Хмеля іноді додають ще один – другий титул доктора медицини, який нібито йому надав медичний факультет тодішнього університету у Львові у 1795 році, однак цей факт архівно не підтверджується, хоч у кількох публікаціях про Юрія Хмеля його називають доктором медицини.

За двадцять один рік своєї науково-педагогічної праці у Львівському університеті Юрій Хмель виховав багатьох ветеринарних лікарів і вчених. Так, тільки за 1791–1796 роки магістрами ветеринарної медицини стали 13 випускників університету і ветеринарними лікарями – понад 40 осіб.

Професор Юрій Хмель – видатний учений-гуманіст. Любов до знань і науки він виніс ще з рідного Тешина і проніс її через усе своє життя. У біографічній таблиці, яку Юрій Хмель заповнив власноручно, він з особливою повагою подає прізвища своїх університетських учителів, називаючи їх „достойними”. Це, насамперед, Коллін, фон Кранц, Жакен де Гаен, Барт і Штолль. Єдине багатство, яке він залишив після своєї смерті, була велика книгозбірня, частина якої зараз міститься у відділі рідкісної книги Львівської наукової бібліотеки імені Василя Стефаника, де є чотиризначні номери цих книг (Львів, вул. Лисенка, 14). Серед них – книги його вчителів з Відня. Частину своєї великої бібліотеки він привіз до Львова ще у 1784 році. На кожній його книжці власноручним почерком написано: „Із книгозбірні Юрія Хмеля, тешинця з Сілезії”.

Якому ж народові належить цей учений муж: польському чи чеському, який народився у Тешині, Верхня Сілезія, навчався у Відні і понад 20 років працював у Львові, в університеті. Певну ясність вносить графа про знання ним мов, з яких перші чотири він сам поставив у такому порядку: німецька, чеська, польська, латина. Першою є німецька, бо це була офіційна мова держави, у якій він жив (Австрія), другою ж Юрій Хмель поставив чеську, бо це могла бути його рідна мова. Отже, за походженням він чех, за місцем праці – український вчений.

На жаль, не збереглося ні його могили, ні його портрета, але зберігся словесний образ цього зачинателя ветеринарної медицини на наших землях як навчальної дисципліни, як науки і як практичної справи. Ось слова Франца Краттера, сучасника Юрія Хмеля, який в 1786 році так схарактеризував нашого професора: „Юрій Хмель, ця лагідна, спокійна, маломовна людина з благородними помислами, що схильна усамітнюватися за читанням книжок, викладає у місцевому університеті ветеринарну медицину, яка рівною мірою важлива як для лікаря, так і для природодослідника. Справа, яку він тут проводить у краю, де досі цілком занедбано цю галузь знань, принесе свої плоди щойно через роки”. Воістину пророчі слова!

Відомі наукові публікації Юрія Хмеля

1. Georg Chmel. Abhandlung von der Plattwürmerseuche unter dem Horn- und Schafvieh in Galizien im Jahre 1786 und 1787. Lemberg, 1787.

2. Georg Chmel. Von dem Genuss des Fleisches gesunder und kranker Thiere nebst den allgemeinen Zeichen der am gewöhnlichsten unter dem Rind, Schafen und Schweinen vorkommenden Krankheiten, sowohl am lebenden als toden Körper. Lemberg, 1789.